

Kā «Bērnu mājas» modelis var palīdzēt īstenot bērnu tiesības situācijās, kad bērns kļuvis par vardarbības upuri vai liecinieku

Nodibinājums «Centrs Dardedze»

Laura Ceļmale, juriste

Rīgā, 26.11.2015.

izmantojot materiālus no Bragi Guðbrandsson

Prezentācijas uzdevums

- ✓ Aplūkot situāciju Latvijā:
Normatīvais regulējums → ← efektīva prakse -
kur mēs šodien esam?
- ✓ Iepazīstināt ar Bērnu mājas (Barnahus, Islande)
modeli kā labās prakses piemēru darbā ar
seksuālas vardarbības gadījumiem

Bērna tiesības – kā tas darbojas?

Tiesību normas –

Prakse –

Bērna tiesības – kā tas darbojas?

Tiesību normas –

Prakse –

↙ Labā prakse

ANO Bērnu tiesību konvencija (1989)

- ✓ Nosaka **tiesību** grozu, kas piemīt katram bērnam neatkarīgi no izcelsmes, vecuma, dzimuma, valstiskās piederības u.c.

34. pants

«Dalībvalstis apņemas aizsargāt bērnus pret jebkādu seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību.»

Lanzarotes konvencija (2010)

(Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību)

- ✓ Pirmo reizi starptautiskā dokumentā iekļautas visaptverošas seksuālas vardarbības definīcijas (minot arī t.s. jaunās vardarbības formas)
- ✓ Uzraudzības mehānisms – Lanzarotes komiteja
- ✓ Dēvēta par «4 P» konvenciju –
  - P – PREVENT (Novērst)
  - P – PROTECT (Aizsargāt)
  - P – PROSECUTE (Saukt pie atbildības)
  - P – PROMOTE (Veicināt attīstību, sadarbību u.c.)

Vai zinām/jūtam šo «4P» ietekmi mūsu ikdienas darbā?

PREVENT (Novērst):

- ✓ Apmācības un izvērtēšanas kritēriji personām, kas strādā ar bērniem;

PROTECT (Aizsargāt):

- ✓ Psiholoģisks atbalsts un rehabilitācija cietušajiem;
- ✓ Varmākas izolācija, aizsardzība cietušā ģimenei

Vai zinām/jūtam šo «4P» ietekmi mūsu ikdienas darbā?

PROSECUTE (Saukt pie atbildības):

- ✓ Noteiktu darbību kriminalizācija;
- ✓ Speciālas procedūras bērnu nopratināšanā

PROMOTE (Veicināt sadarbību, attīstību):

- ✓ Sadarbība starptautiskā līmenī – sadarbība lietu izmeklēšanā, informācijas apmaiņa.

Kas notiek Latvijā?

Normas

Seksuāla
vardarbība
pret bērnu

Prakse

Prakse Latvijā

- ✓ **Pietrūkst zināšanu**, lai savlaicīgi pamanītu seksuālas vardarbības pazīmes savā ietekmes lokā (skolā, bērnu dārzā, sociālajā dienestā, mediķa praksē u.c.)
- ✓ Trūkst izpratnes **KAM** un **KĀ** ziņot un kā efektīvi sadarboties, tāpēc prakse ir atšķirīga
- ✓ Nav **vienota reaģēšanas mehānisma**, kad saņemts signāls par iespējamu seksuālu vardarbību
- ✓ **Atbildība sadalīta** «pa jomām» un to mērķi ir atšķirīgi
  - Kriminālprocesa mērķi
  - Rehabilitācijas procesa mērķi
  - Bērna labākās intereses

Seksuāla vardarbība pret bērnu, jeb Īpašais noziegums

- ✓ Seksuālās vardarbības upuri ir īpaši neaizsargāti
  - Šie ir specifiski t.s. «klusie» noziegumi, kam raksturīga liela noslēpumainība
  - Sarežģīti atklāt un izmeklēt
- ✓ Visbiežāk bērna liecība ir vienīgais pierādījums
  - Medicīniski pierādījumi seksuālai vardarbībai ir mazāk kā 10% gadījumu un izšķiroša nozīme tiem ir tikai 5% no visiem gadījumiem.
  - Atšķirībā no citiem noziegumiem, seksuālās vardarbības gadījumos nav citu pierādījumu, kā bērna liecība.

Īpašs noziegums prasa īpašu pieeju

- ✓ Bērna liecībai ir izšķiroša nozīme:
  - Lai nodrošinātu bērna drošību;
  - Lai nodrošinātu medicīnisku un psiholoģisku atbalstu bērnam;
  - Lai atklātu noziegumu, izmeklētu un sodītu pāridarītāju;
  - Lai novērstu nozieguma atkārtošanos
- ✓ Reakcija uz seksuālu noziegumu prasa multidisciplināru pieeju, kur centrā ir nevis katras institūcijas pienākumi (vai intereses), **bet bērns, viņa drošība un tiesības būt pasargātam.**

Atkārtota viktimizācija = bērna tiesību pārkāpums

- ✓ Retraumatizācija – atkārtota viktimizācija
Notiek gadījumos, kad bērns spiests pārdzīvot traumatisko situāciju, atkārtojot notikušo, saskaroties ar atbildīgo noraidošu attieksmi u.c.

Klusā revolūcija Islandē – Bērnu māja

- ✓ Bērnu mājas misija - dažādu iesaistīto institūciju spēku un kompetences apvienošana, reaģējot uz seksuālās vardarbības gadījumiem, ar mērķi novērst atkārtotu bērna traumatizāciju
- ✓ Bērnu mājas modeli kā efektīvu rekomendē Lanzarotes Komiteja

Bērnu māja

Medicīniskā izmeklēšana	Bērnu intervēšana, Tiesas intervijas /izpētes intervijas	Cietušo rehabilitācija
Konsultācijas ģimenēm, rehabilitācija, atbalsts	Resursu centrs, konsultācijas citām institūcijām BTA jautājumos	Apmācības, datu uzskaitē, pētījumi

Bērnu māja Reikjavīkā

Intervēšanas istaba

Novērošanas istaba

Apskates telpa

Tiesas intervijas

- ✓ Par intervijas procedūru atbild tiesnesis

Piedalās:

- ✓ prokurors
- ✓ policists
- ✓ Bērnu tiesību aizsardzības institūcijas pārstāvis/ sociālais darbinieks
- ✓ Bērna advokāts
- ✓ Apsūdzības advokāts

Izpētes intervijas

Tiek veiktas, lai noskaidrotu apstākļus šādos gadījumos:

- ✓ Pēc bērnu tiesību aizsardzības institūcijas pieprasījuma
- ✓ Par notikušā apstākļiem ir maz ziņu vai tie ir neskaidri
- ✓ Varmāka nav identificēts
- ✓ Varmāka ir jaunāks par vecumu, no kura iestājas kriminālatbildība

leguvumi Islandē 16 gadu laikā

- ✓ Vairāk nekā 4000 bērnu nonākuši Bērnu mājā
  - Izmeklēto lietu skaits dubultojies
  - Apsūdzību skaits trīskāršojies
  - Notiesājošo spriedumu skaits dubultojies

Darbs pie seksuālas vardarbības novēršanas

Likumdevējs

Seksuāla
vardarbība
pret bērnu

Praktiķis

Bērnu māja – tas var būt arī mūsu risinājums!

Likumdevējs

Praktiķis

Bērnu māja

Paldies par uzmanību!

